עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פ"ה מהל' בכורות הל"ח:

צב ב מיי' פ"ט מהל' בכורים הל"ב:

צג ג מיי' פ"א מהל' מעילה הלי"ג:

צד ד מיי' פ"א מהל' תמורה הלט"ו:

צה ה מיי' פט"ו מהל' מעשה הקרבנות הל"ב:

גליון הש"ס

תום' ד"ה (בע"א) ואזדא בסה"ד ומייתי ליה בבכורות. ר"ל דבבכור ילפינן ליה מקרא לקמן דף כה ע"ב אבל אתה מקדיש מבטן וילפינן מיניה להקדיש עובר כנלע"ד בעזה"י:

מוסף רש"י

אם שיירו משוייר. המקדיש בהמה מעוברת ושייר עוברה לקדושה אחרת משוייר (לקמן יט.). **כיצד מערימין על הבכור.** להפקיעו מכהן ולהפרישו לחובתו (לקמן כד:). **ילדה זכר הרי זו עולה.** דבכור לא קדיש אלא מרחם, וכיון דמעיקרא אתפסיה בקדושה אחריתי תו לא חיילא קדושת בכורה (לקמן כד:). **כל קדשים שקדם מום קבוע להקדישן.** שהיה להם מום קבוע והקדישן להמכר ולהביא מדמיהם קרבן למזבח (בכורות יד.) הרי הן כמקדיש עצים ואבנים לדמיהם ואין בהן קדושת הגוף ואם נפדו הרי הן כחולין גמורים (חולין קל.). **חייבין בבכורה.** אם ילדו בכור הרי הוא קדוש וכל זמן שלא נפדו לא, כדאמר בבכורות פ"ב (יד.) קסבר האי תנא קדושת דמים מדחה מן הבכורה, דאין קדושה חלה על קדושה (חולין שם). **ובמתנות.** זרוע ולחיים וקיבה (בכורות שם לקמן לג:) כחולין גמורים (בכורות שם). **יוצאין לחולין.** בפדיונן לגמרי, ליגזז וליעבד. כחולין גרידי משום דמעיקרא לא חיילא עלייהו קדושה חמורה (בכורות שם ובעי"ז חולין קל.) מה שאין כן בקדם הקדשן את מומן (שם).

שינויי נוסחאות

א] לאימיה אימא הוא בכלל (ש"מ) ב] דאי אמר הפריש חטאת הו"א התם הוא דאמר ר"י רצה בולדה מתכפר משום דאימיה חזיא לגופיה ומגו דנחתא קדושה לאימיה לגופא נחתא נמי קדושה לולד גופיה אבל הכא כיון דאימיה לא קדשה אלא ולד אימא לא תיחות קדושה לגופיה קמ"ל הדא דהכא דאע"ג דאימיה לא קדשה ולד קדיש לגופיה ואי אתמר בהא משום דקא מפיק קדושה על הולד אבל ההיא דלא מפיק קדושה אלא על אימיה דולד לא מקדיש כלל צריכי (ש"מ) ג] רש"ק מ"ז, ד] שמעתא דבר פדא איתיביה (ש"מ) ה] הבכור מבכרת שהית' כו' של זו אם זכר הוא עולה ילדה (ש"מ) ו] א"ל כי תניא ההיא (ש"מ) ז] מי אלמא קדושת דמים (ש"מ) ח] כל הקדשים שקדם מום כו' (ש"מ) ט] שנפדו חייבין אבל (ש"מ) י] אלמא אלימא קדושת וכו'. נ"ב בקלף ס"י כתוב ל"א איתיביה ר' ירמיה וכו' והא הכא דאימיה לא קדיש גופיה לעולה וולד קדיש גופיה לעולה, אמר ליה הב"ע כגון דאמר תיקדש אימיה לעולה בדמיה דמיגו דקדשי דמיו דאימיה לעולה ולד נמי קדשי דמיו לעולה ומשום דאקדשיה לאימיה קדושת דמיו פקעה קדושה דבכור אין והתנן כו' (ש"מ) יא] צ"ל משום כחש עובר (יעב"ץ) יב] דמים דאסרה לה בגיזה ועבודה אמר ליה (ש"מ) יג] טעמא דנפדו תיבת משום נמחק. ס"א טעמא דנפדו הוא לא נפדו פטורין עלמא וכו' (ש"מ) יד] אלמא אלימא קדושת דמים דאסרה לה בגיזה ועבודה: נ"ב גם כאן כתוב בס"י לישנא אחרינא איתיביה האומר וכו' והא הכא דאימיה לא אקדשה הוא וקא מקדיש ליה במעי אימה, א"ל הכא נמי דאמר תקדוש ולד בדמיה א"כ אמאי אסורה אמיה בעבודה קדושת דמים היא וקדושת דמים מי אסירה בעבודה אין והתנן וכו' יוצאין לחולין ליגזז וכו' (ש"מ) טו] צ"ל אסרה ליה בעבודה (יעב"ץ) טז] באיברין אמורי [בקלף ס"י כ' כאן ולא שלמים בהן, וכו'] (ש"מ) יז] קדשי הא אמר ר' יהודה איברין לא קדשי א"ל הב"ע בולדי קדשים דקדישי וקיימי אי ולדי קדשים (ש"מ) יח] עבדין תמורה הא אבראי עבדין תמורה בשלמא אם קדושת פה חלה על העוברים כי הוי אבראי עבדין תמורה דאין זה ולדות קדשים שהרי הקדושה באה מכח פה האדם ולא מן האם (ש"מ) יט] והא תנן אין [ובכ"י אחר והתניא] (ש"מ) כ] עבדי אברין הא [ובכ"י אחר הא אברים לא קדשי] (ש"מ) כא] אמר ליה (ש"מ) כב] בו וכדרב חסדא דאמר רב חסדא מודה ר' יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו (ש"מ) כג] הוי חולין ולבר (ש"מ) כד] אינו משוייר והוה ולד חטאת, תיבת ליה נמחק (ש"מ) כה] תיבת הולד נמחק (ש"מ) כו] עולה דקדמה (ש"מ) כז] מה"ד אלמא אלימא קדושת (ש"מ) כח] בגיזה דהיא לא אקדיש הס"ד (ש"מ) כט] צ"ל כחש עובר (יעב"ץ) ל] דלא קדיש קדושת הגוף (ש"מ) לא] בהן (צ"ק) לב] היא לקמן (יג.) במתניתין דהאי פרקין קאמר (ש"מ) לג] חולין כלומר אין קדושת תמורה חלה על (ש"מ) לד] תנא דמתני' האי (ש"מ) לה] שמעון הוא דהוי (ש"מ) לו] להך דהכי ומקדישין (ש"מ) לז] מערימין דתנן האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימין היא שלמים ולדה עולה הרי זו (ש"מ) לח] צ"ל האומר היא שלמים ולדה עולה ה"ז כו' (צ"ק) לט] דמיד שהאם קדושה (ש"מ) מ] צ"ל שחלה הקדושה על האם קדוש הולד כו' (צ"ק) מא] צ"ל והא קיי"ל (יומא ס"ג ע"א) וכו' (מרא"ב) מב] צ"ק מ"ז, מג] אומר (צ"ק) מד ממחוסר (צ"ק) מה] ג' צ"ק כההיא מו] גם ע"פ כו' מטוניה דאמו לבד. (צ"ק) מז] שלימים בהן דחולין הן (ש"מ) מח] צ"ק מ"ז, מט] (צ"ק) נ] כדלעיל ס"א א"כ למה הוצרך לומר דאין ממירין פשיטא דאין קדושת דמים עושה תמורה (ש"מ)

לעוברה גופיה אבל הכא דאקדשיה א] לאימיה הא בכלל אימיה לא קדוש ואי אשמעינן בתרייתא התם הוא דאקדיש לה וכל דאית בה אבל הכא דאקדשיה ליה כיון דליתיה אבראי לא קדיש צריכא לישנא אחרינא מאי קמ"ל [א] א) אם שיירו משוייר ב) ועובר לאו ירך אמו הוא ותרתי למה לי צריכא דאי ב] אתמר בהא משום דאימיה חזיא לגופיה מגו דנחתא קדושה לה נחתא נמי לולד אבל אידך לא קמ"ל (א) הדא ואי אתמר בהא משום דקא מפרש קדושה על ג] (האם) הולד אבל ההיא לא צריכא יתיב ר' זירא וקאמר להא שמעתא ד] איתיביה ר' ירמיה לרבי זירא ג) כיצד מערימין על הבכור ה] המבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו עולה ילדה זכר הרי זו עולה אלמא קדוש עובר אמר ליה ו] כי מתניא ההיא בקדושת דמים מי ז] אלימא קדושת דמים דקא מפקעא ליה מן הבכורה אמר ליה אין ד) והתנן ח] כל קדשים שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו א חייבין בבכורה ב ובמתנות טעמא דלאחר שנפדו ט] דחייבין אבל קודם שנפדו פטורין י] [אלמא] דאלימא קדושת דמים דמפקע ליה מבכורה איתיביה ה) האומר ג מה שבמעיה של זו עולה מותרת בגיזה ואסורה בעבודה יא] משום כחוש עובר שבה אמר ליה הא נמי קדושת דמים ומי אלימא קדושת דמים יב] דאסירא ליה בעבודה אמר ליה אין והתנן ו) יוצאין לחולין ליגזז וליעבד טעמא יג] משום דנפדו הא קודם שנפדו אסורין בעבודה אלמא יד] קדושת דמים טו] אסורין ליה בעבודה איתיביה אין ממירין לא אברין בעוברין ולא עוברין באברין טז] אימורי הוא דלא מימר הא מיקדש קדשי יז] אמר ליה בולדי קדשים הוא דקדישי וקיימי אי ולד קדשים במעי אמן הוא דלא עבדין יח] הא אבראי עבדין והא יט] תניא ז) ד אין הולד עושה תמורה הא מני רבי יהודה היא דאמר ח) הולד עושה תמורה אי ר' יהודה תמורה הוא דלא עבדי כ] הא מקדש קדשי הא"ר יהודה אברין לא קדשי כא] (אמר) הכא במאי עסקינן ה באבר שהנשמה תלויה כב] בו איתיביה ט) מקדישין אברין ועוברין אבל לא ממירין הכא נמי בולדי קדשים אי בולדי קדשים מאי מקדישין הא קדישי וקיימי

הכי

מערימין (לקמן כה.) לז] לח] האומר ולדה של זו עולה הרי זו וולד שלמים ואי אית ליה לבר פדא דשיירו משוייר אמאי ולדה שלמים הא אי בעי הוה משייר הולד בחולין דבשלמא ר' יוחנן דאמר קדושה חלה על העוברין מיד דאמר היא שלמים דעתיה נמי לקדושי הולד בשלמים והוי הולד שלמים על קדושת פיו ולא מטוניה דהאם אבל לבר פדא דאמר קדושה אינה חלה על העוברין אין הולד קדוש על פיו אלא מכח דהאם ואם סבירא ליה דשיירו משוייר אמאי אין הולד עולה אלא שמע מינה דצריך לומר דמיד לט] מ] האם קדושה קדוש הולד מכח האם וא"ת כיון דאין קדושה חלה על העוברין היכי קאמר ולדה עולה והיא שלמים דבריו קיימין וי"ל דלדמים קאמר וא"ת היכי אפשר דקדושה חלה על העוברין מא] והא אמר דאסור להקדיש מחוסר זמן ולקמן אמרינן (פרק) מב] כילד מערימין על הבכור (גם זה שם) המבכרת שהיתה מעוברת אומר מג] מה שבמעי בהמה אם זכר עולה אלמא דאפילו לכתחילה מצי מקדיש ליה ומאי שנא מד] מחוסר זמן וי"ל דקודם שנולד מצי מקדיש ליה ° ומייתי ליה בבכורות (דף יד.) מקרא:

אבל הכא דאקדשיה לאימיה הוא בכלל אימיה. וקשה לה"ר מ"ר למה לי להאי צריכותא לימא מה] בהדי' דאי אשמועינן קמייתא הוה אמינא דשיירו אינו משוייר ולהכי איצטריך למימר רצה בולדה מתכפר לאשמועינן דשיירו משוייר כדפירש ועוד קשה דהיכי מצי למימר דהוא בכלל אימיה לא קדיש התנן בהדיא פרק כילד מערימין (לקמן דף כה.) היא שלמים וולדה עולה הרי זה ולד שלמים אלמא קדוש הוא בכלל אימיה וי"ל דהכי פירושו הוא בכלל אימיה לא קדוש על פי האדם אלא מטוניה דאמו הוא קדוש דעובר ירך אמו הוא ואי שיירו אינו משוייר משום הכי איצטריך בבתרייתא לאשמועינן דקדוש הולד מו] על פי האדם ולא מטוניה דאמו. הר"ס:

כי תניא ההיא קדושת דמים. וקשה אם כן מאי קאמר פרק כילד מערימין (לקמן ד' כד:) סיפא דהאי ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה כיון דלית ליה אלא קדושת דמים אמאי יקרב עולה ואי אמרת דימכר לצרכי עולה הא קתני התם והשני ימכר לצרכי עולה ואם כן מה בין ראשון לשני וצריך לומר כיון דנחת בראשון קדושת דמים נחת ביה נמי קדושת הגוף:

אימורי הוא דלא מימר הא מקדש קדישי עוברין. דאי לא קדישי פשיטא דאין ממירין שלימין מז] מח] (בהן) דחולין מט] [בהן] והכא לא מצי לתרוצי קדושת דמים כדלעיל נ] דהא אין עושין תמורה:

לעוברה גופיה. בפני עצמו הלכך חיילא קדושה עליה: **ל"א מאי קמ"ל** ר' יוחנן אם שיירו משוייר ועובר לאו ירך אמו הוא. דמלחשיב ליה רבי יוחנן באנפי נפשיה ולא כולד חטאת דאזיל למיתה שמע מינה דאי הוה בעי לשיוריה לעובר לקדושה אחרת משוייר כגון אם אמר זו תהא חטאת ועוברה עולה דבריו קיימין דעובר לאו ירך אמו הוא או אם שיירו לומר היא חטאת וולדה חולין (ב) הוי כג] ולבר פדא לא חשיב עובר למהוי באנפי נפשיה והיכא דאקדשיה לאימיה ושיירו לולד לקדושה אחרת אינו כד] קדוש והוה ליה ולד חטאת ואזיל למיתה ואם אמר ולדה חולין לא אמר כלום ולמאן דאמר דולדי קדשים במעי אמן הן קדושין קדיש לאלתר ולמ"ד בהוייתן הן קדושין קדוש לכשיוולד: **ותרתי למה לי כו'.** הא שמעינן ליה מקמייתא דאמר קדושה חלה על העוברין מכלל דבהמה באנפי נפשה (ג) חשובה כה] הולד: **חזי לגופיה.** שהאם קדושה קדושת הגוף ליקרב: **כילד מערימין על הבכור.** להפקיעו מכהן וליהנות הוא בו: **ילדה זכר הרי הוא עולה.** ומקריבו לחובתו ויצא אם היה מחויב עולה משום דקדושת עולה כו] קדמה חיילא עליה דבבכורה לא קדיש עד שתקדישנו רחם ותו לא אתיא בכורה ומפקעא לקדושת עולה. אלמא קדיש עובר וקשיא לבר פדא: **קדושת דמים.** שימכרנו ויביא בדמיו עולה אבל הוא גופיה לא קדיש קדושת הגוף אלא נמכר בלא מום: **והתנן.** בניחותא: **חייבין בבכורה.** אם נקבות הן ולאחר פדיונן ביכרו: כז] **[אלמא] דאלימא קדושת דמים.** דכיון דקדם מום קבוע להקדש לא קדיש מעיקרא אלא לדמי: **מותרת.** האם בגיזה כח] דהא לא אקדיש גופה: כט] **כחוש עובר.** דעבודת האם מכחשא ליה לעובר. אלמא קדיש עובר: **והתנן.** בניחותא: **יוצאין לחולין.** סיפא דהך מתני' דאמרת לעיל היא כל הקדשים שקדם כו' וקתני סיפא יוצאין לחולין כשנפדין ליגזז וליעבד שמותרין בגיזה ועבודה לאחר פדיונן הואיל וקדם מום קבוע להקדשן דלא ל] [קדשה] קדושת הגוף בפ"ב דבכורות (דף יד.): **איתיביה.** ר' ירמיה לרבי זירא: **אין ממירין כו'.** מתני' היא [ב] וקתני לא שלימין בה לא]: **אמורי הוא דלא מימר.** משום דבתמורה כתיב בהמה בבהמה י) ועובר לאו בהמה הוא: כ) **הא מיקדש קדשי.** עוברין דאי לא קדשי פשיטא דאין ממירין שלימין לחולין בהן: **והתנן אין הולד עושה תמורה.** אלא ודאי במקדיש ולד עסקינן דחשוב הקדש ראשון: **רבי יהודה היא.** לב] במתני' קאמר ר' יהודה ולד עושה תמורה: **אי ר' יהודה.** רישא היכי מתוקמא דקתני אין ממירין אברין לחולין בשלימין דהקדש דמשמע תמורה הוא דלא עבדי אברין לבהמת חולין לג] לחול קדושת תמורה על גוף הבהמה משום אבר דידה שהמירו בשלם דקדש הא מקדש קדשי אברין בתחילת הקדש אם הקדיש אבר אחד פשטה קדושה בכולה דהאי לד] תנא הא סברא אית ליה דרבי יוסי והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה מכלל דמודה ת"ק בתחילת הקדש שאם הקדיש אבר אחד פשטה קדושה בכולה ורבי שמעון לה] דהוי בר זוגיה דר' יוסי לקמן [יא:] בברייתא דאמר בתחילת הקדש כולה עולה ואשמועינן גבי תמורה דלא אי משום דדריש בהמה בבהמה אי משום דמקיש תמורה למעשר בסיפא דפירקין (דף יג.) מה מעשר קרבן יחיד כו' ומההוא הקישא גופיה יליף דמה מעשר אינו נוהג באברין אף תמורה אינה נוהגת באברין והכי אמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין דף סט:): **האמר רבי יהודה.** לקמן [יא:] בברייתא דלא פשטה קדושה בכולה: **הכא במאי עסקינן.** דדייקינן הא שלא ע"י תמורה קדשה כל הבהמה ע"י אבר אחד: **כגון שהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו.** דאמר לקמן [שם] מודה רבי יהודה בדבר שעושה אותו טרפה כגון אם הקדיש רגליה מן הארכובה ולמעלה הרי כולה עולה ובתמורה לא (ד) דרשינן בהמה בבהמה: **מקדישין אברין ועוברין.** לקמן היא בפרק שני (דף טז:) חומר בקדשים מבתמורה וקחשיב חומרי וקתני להך לו] הכי מקדישין אברין ועוברין אבל לא ממירין:

הכי

מסורת הש"ס

א) [לקמן יט.], ב) [חולין נח. וש"נ], ג) לקמן כד:, ד) בכורות יד. חולין קל. לקמן לג:, ה) [תוספתא רפ"ג], ו) [בכורות יד. חולין קל. לקמן לג:], ז) [לקמן יב.], ח) [לקמן יא. יב. יד.], ט) [לקמן טז:], י) [ויקרא כז], כ) [ע' ע"ז מ"ז ע"א רש"י ד"ה התם. (רפ"ג)],

הגהות הב"ח

(א) גמ' קמ"ל דחל על חדא ואי איתמר בהא משום דקא מפרק קדושת האם על ולד: (ב) רש"י ד"ה ל"א מאי קמ"ל וכו' וולדה חולין הוי חולין ולבר פדא: (ג) ד"ה ותרתי וכו' חשיבא והולד באפי נפשיה הס"ד: (ד) ד"ה כגון וכו' דדרשינן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אם שיירו משוייר ועובר כו'. נ"ל דלא לגרייה ולד קדשים: [ב] רש"י ד"ה אין וקתני כו'. הוצרך לזה משום דגמ' קאמר לקמן הא אבראי כו':

רבינו גרשום

ור' יוחנן **אמר** קדושה חלה עליו. **ל"א מאי קמ"ל.** ר' יוחנן בהא רצה מתכפר בה רצה מתכפר בוולדה אשמעינן **דאם שיירו** לעובר משוייר. כגון דאי אמר היא שלמים ועוברה עולה הוי משוייר העובר לעולה משום דעובר לאו ירך אמו הוא. טעמא אחרינא אם שיירו משוייר דהוי כמפריש ב' חטאות לאחריות דאם תאבד זו תהא זו במקומה ומתכפר באיזו שירצה: והא שמעתא דר' יוחנן בפרק **כיצד מערימין על הבכור.** ואי קשיא הא דתנן ולד חטאת ותמורת חטאת ימותו התם בשקדשה ולבסוף נתעברה והכא מיירי בהקדישה כשהיא מעוברת: תרתי למה לי צריכא כו': **כיצד** מערימין על הבכור. להפקיעו מכהן: **כי תניא האי** לקדושת דמים דהא דתני שאם ילדה זכר הוא עולה ולא לגופו ממש להקריבו אלא למוכרו וליקח בדמיו עולה. אבל לגופיה לא קדיש עובר: מי אלימא כו': **א"ל אין והתנן כל הקדשים שקדם מום** קבוע להקדישן כו'. דהני לא הוה אלא קדושת דמים ואי לא נפדו פטורין מן הבכורה: **א"ל.** ר' זירא הא מני דוולדי קדשים במעי אימן לא עבדי אלא אבראי עבדי: ר' יהודה **היא דאמר** וולד **עושה** תמורה. ולעולם הא בעוברי קדשים מיירי: **האמר** ר' יהודה **אברין לא** קדישי. למיקדש כוליה הלכך לא עבדא תמורה במתניתא דתנא קמא דר' יוסי היינו ר' יהודה כדקאמר בברייתא לקמן הא מודי ר' יהודה לי מן באבר שהנשמה תלויה בו דאם אקדישה הקדישה כולה. ולעולם בוולדי קדשים מיירי: **איתיביה** מקדישין **אברין** ועוברין. אלמא עובר קדיש: **הא** נמי בוולדי קדשים מיירי: **אי** בוולדי קדשים **אמאי** תני מקדישין **הא** קדישי:

שיטה מקובצת

כי מתניא ההיא בקדושת דמים. גליון והנה אמר למטה ילדה ב' זכרים הראשון יקרב עולה ועכ"פ רצה בו שיקרב הוא בעצמו לא שימכר לצרכי עולות כי יאמר השני ימכר לצרכי עולות רק כי רצה בזה שהראשון דמיו עולה והשני דמיו חולין וזה אמר הראשון יקרב עולה היינו שימכר לצרכי עולה ויביא בדמיו עולה ג"כ ואמנם השני ימכר לצרכי עולה אך דמיו חולין ולא אחד מהם רק בקדושת דמים עכ"ל. הרב המעילי: **מי אלמא קדושת דמים.** תימה וכי לא ידע דאסור לקלקל הקדש מדרבנן בידים כי נמי שרי להנות ממנו וצריך לומר דפריך מטעם דאסור משמע דאיכא לאו לא תעבוד לענין שאם חילל העבודה על דמים ופריך דלא תעבוד אין בקדושת דמים ומשני מדרבנן וגזירה אטו קדשי מזבח. גליון: **כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו חייבין בבכורה ומתנות.** ואע"ג דשאר פסולי המוקדשים שנפדו פטורים מן הבכורה ומתנות משום דכתיב בהו כצבי ואיל מיהו אלימא קדושת דמים לאפקועי מן הבכורה. תוס' אחרות (ע' חולין קל.): **איתיביה מקדישין אברין ועוברין אבל לא ממירין.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: **תוס' ד"ה ואזדא ר' יוחנן לטעמיה וכו' קדוש הולד מכח האם.** ומיהו קשה דמצינו למימר למדחי בקדושת דמים כדדחינן כל הני דלעיל בסמוך. תוס' אחרות: **שם ומייתי ליה בבכורות מקרא.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: **תוס' ד"ה כי תניא ההיא קדושת דמים וכו' וא"כ מה בין ראשון לשני.** עי' בהשמטות בסוף המסכת: